

קול צופיין

קול צפ"ר נשא. קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1005

אחרי מות קדושים | השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

ליום העצמאות תש"ף | השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחַמָּה מעלת חודש אייר

סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר" (במדבר א א ורש"י שם).
מקשה הרא"ם: אם המשכן הוקם בא' בניסן והתורה מתארת את השראת השכינה באותו יום, למה צריך השראת השכינה נוספת בחודש אייר? על השאלה הזאת עונה המהר"ל כי רק כעבור חודש אפשר לקרוא להשראת השכינה בשם השראה. "ויש לומר, כיון דבאחד בניסן הוקם המשכן (שמות מ, ז), כל זמן שלא היה עדיין חודש מזמן שהוקם המשכן לא נקרא שהוא שורה במשכן עם ישראל, כדאמרינן במסכת נדרים נדר מיושבי העיר אסור בכל מי שדר שם חודש אחד. ובחודש אחד נקרא דירה, לכך כששרה שכינה ביניהם שלושים יום - מנאם" (גור אריה במדבר א א).

חודש שנולדו בו אבות

גאולה בניסן או בתשרי

את ההסבר הזה נשמע גם בדיון היסודי בין רבי יהושע לבין רבי אליעזר: "תניא, רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, וכו' בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל. רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות, וכו' בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל" (ראש השנה י ע"ב).

ירח שנולדו בו איתני עולם או זיותני עולם

רבי אליעזר אומר: "מנין שבתשרי נולדו אבות - שנאמר: 'ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האתנים בחג' - ירח שנולדו בו איתני עולם". הפסוק שממנו מביא רבי אליעזר הוכחה הוא הפסוק שמדבר על חנוכת בית המקדש. גם רבי יהושע מביא ראיה מהמקדש, אבל מתחילת בנייתו. "רבי יהושע אומר: מנין שבניסן נולדו אבות - שנאמר: 'ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו' - בירח שנולדו בו זיותני עולם".

באייר נגאלו

חודש של גאולה

בחודש אייר חל ל"ג בעומר. בחודש הזה שוחררנו משעבוד מלכויות של אלפי שנים. בחודש הזה עם ישראל התגבר כארי ובמסירות נפש הניס את כל אויביו ושונאיו, התקיים בנו "ורדפו מכם חמשה מאה, ומאה מכם רבבה ירדופו". בחודש זה שוחררו ירושלים, יהודה ושומרון. ויש שואלים למה כל זה לא קורה בניסן, הרי "בניסן עתידים להגאל", בשביל זה צריך להבין את מהותו של חודש אייר.

תחילת הקמת הבית הראשון

בחודש אייר החל שלמה לבנות את בית המקדש. "ויחל שלמה לבנות את בית-ה' בירושלם וכו' בחדש השני בשנת ארבע למלכותו" (דברי הימים ב, ג א). גם בספר מלכים מודגש שמדובר בחודש השני: "ויחל בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה עלישראל ויבן הבית לה'" (מלכים א ו א).

גמרא שואלת מה פירוש "בחדש השני בשני", ואומרת שמדובר בחודש השני למלכותו. אע"פ שמדובר בשנה הרביעית למלכותו, מזכירים את החודש שבו החל למלוך, הוא חודש ניסן (בבלי ראש השנה ג ע"א). וכיוון שהקמת המקדש היא חלק מהמלכות, מונים את התחלת בניין המקדש לחודש שבו התחילה מלכות שלמה.

בחודש השני - קביעות השראת השכינה

אם המקדש קשור למלכות, מן הראוי שהוא יבנה בחודש ניסן שבו החלה מלכותו. מדוע אם כן התחיל שלמה לבנות דווקא חודש אייר? למה מודגש שזה החודש השני? כדי להבין את העניין הזה נראה שגם במשכן עיקר השראת השכינה הייתה בחודש אייר. ואע"פ שהמשכן נבנה ב"ח ניסן ובו הייתה השראת שכינה: "ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם" (ויקרא ט כג). התורה מתארת את השראת השכינה דווקא בחודש אייר, הוא החודש השני: "ויחדר ה' אל משה במדבר

כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן

שואלים רש"י ותוס' על רבי יהושע: אם אתה רוצה להביא ראיה שבניסן נולדו האבות, למה אתה מביא ראיה מחודש אייר? רש"י עונה תשובה ומסביר אותה הבן איש חי: "ונראה לי בס"ד דכל אדם אף על פי שנוולד ויצא שלם מבטן אמו אינו נמנה באמיתות עם החיים ואינו נכלל עמם אלא עד אחר שלושים יום שיצא מספק נפל, ולכן כל שלא חי שלושים יום אינו נפדה, ואם מת אין מתאבלין עליו. ולכן אף על פי שנוולדו בניסן לא נשלמו בלידתם להיות נמנין בכלל הנולדים אלא עד אחר שלושים שיחול זה באייר. ולכן האבות שהם זיו העולם כיון ששלמו להם שלושים יום באייר יתייחס הזיו הזה לאייר. ולכן חודש אייר נמרא חודש זיו שלידתם נשלמו בו" (בניהו בן יהוידע על ראש השנה דף יא/א. וכן מסביר המהר"ל).

עיקר השראת שכינה - הישארות האור

משמעות הדברים היא שעיקר בית המקדש ועיקר כוחם של האבות הוא לא קבלת האור משמים אלא הישארות וקביעות האור בתוכם. שאור החמה יקבע בתוך הלבנה ויהיה אור הלבנה כאור החמה. קביעות של אור נקראת השראת שכינה. וכיוון שעיקר בית המקדש הוא השראת האור בתוכנו, עיקר השראת השכינה היא בחודש אייר. גם אצל האבות, האור הקורן מהם נקרא "זיו" והוא קורן מהם אחרי שהם קנו אותו במשך 30 יום.

אייר שלא זכה להישארות האור

אייר של שנה ראשונה ליציאת מצרים

לפעמים אנחנו לו זוכים להכיל את האור הגדול בתוכנו. כך היה ביציאת מצרים שהייתה בחמישה עשר יום לחודש ניסן. שלושים יום אחר כך מתברר שישיראל לא שמחים בו - "ויסעו מאילם ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילם ובין סיני בחמישה עשר יום לחודש השני לצאתם מארץ מצרים". הם מתלוננים "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הפשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל הפדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב" (שמות טז א-ג).

האור של יציאת מצרים, של קריעת ים סוף ושל כל הניסים הגדולים האחרים לא נשאר בהם, ואחרי 30 יום הם מצטערים על יציאת מצרים בגלל "סיר הבשר".

אייר של שנה שנייה ליציאת מצרים

גם בשנה השנייה ליציאת מצרים, אחרי שבני ישראל מקבלים תורה ויש כבר משכן והשראת שכינה, הם מקבלים אור גדול אבל לא קולטים אותו. "ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש נעלה הענן מעל משכן העדת". (במדבר י א). הכול במספר שנים. אחד זה אור הנותן, שנים זה אור המקבל. המסע לארץ ישראל מתחיל כעת, והוא אמור להיות לא יותר מ-11 יום. "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע". אבל הם לא מקבלים את האור הזה. "ויהי העם כמתאננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ויתבער בם אש ה' ותאכל בקצה הפתחה" (במדבר יא א). על מה התאוננו? על מהירות המסע לארץ ישראל. ומתוך שלא שמחו בשמחת הגאולה שלהם, נתקעו במדבר ארבעים שנה.

והיה אור הלבנה כאור החמה

ומהם 11 יום? ההפרש בין שנת לבנה לשנת חמה. אם רוצים ששנת הלבנה תהיה כשנת החמה צריך להוסיף לה 11 יום. זהו התיקון של "והיה אור הלבנה כאור החמה", שאור המקבל יהיה כאור הנותן. באותה שנה 11

הימים הללו לא הושלמו. לא היה אור הלבנה כאור החמה. לעומת זאת במבול אחרי התיקון היו 11 יום נוספים באותה שנה, וכדלקמן.

לא שמחים בהקמת הבית שני

חוסר שמחה בגאולה של ה' היה גם בהקמת הבית השני. העולים לירושלים מנסים להקים את בית המקדש בחודש אייר כמו שלמה. "ובשנה השנית לבואם אל בית האלהים לירושלם בחודש השני החלו זרובבל בן שאלתיאל וישוע בן יוצדק ושאר אחיהם הכהנים והלויים וכל הבאים מהשבי ירושלם ויעמידו את הלויים מן עשרים שנה ומעלה לנצח על קולאת בית ה'" (עזרא ג ח).

הם מתחילים את העבודה בשמחה. "ויסדו הבנים את היכל ה' ויעמידו הכהנים מלפשים בחצצרות והלויים בני אסף במצלתיים להלל את ה' על ידי דויד מלך ישראל. ויענו בהלל ובהודת לה' כי טוב כי לעולם תסדו על ישראל וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל לה' על הוסד בית ה'". הם מבינים כי הם הולכים לבנות את הבית ש"גדול והנה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות ובמקום הזה אתן שלום נאם ה' צבאות" (חגי ב ט).

אבל יש כאלה שלא מבינים את גודל השעה, "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון בנסדו זה הבית בעיניהם בכים בקול גדול ורבים בתרועה בשמחה להרים קול: ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם כי העם מריעים תרועה גדולה והקול נשמע עד למרחוק". התוצאה הכואבת היא שבנינו של בית המקדש נתקע כל ימי כורש ואחשוורוש עד ימי דריווש השני, רק אחרי 18 שנה בימי עזרא ונחמיה הצליחו בני ישראל לשמוח בגאולה ולהגיע לשמחה גדולה מאוד. "וישעו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בספות כי לא עשו מימי ישוע בן נון בן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד" (נחמיה פרק ח יז).

העולם לומד
כעת לא
להשתחוות
לאילי זהב
וכסף. לא
לכרוע ברך
למכוניות
ולמעשי ידיו.
כשיש ענווה
- אפשר
להכיר את
ה' ואפשר
לבנות את
בית המקדש

השראת שכינה מתוך שמחה

פסח שני - למה נגרע?

יש כאלה ששמחים בגאולה, רוצים לחגוג את יציאת מצרים והם מביאים השראת שכינה בישראל. כך היה בחודש אייר של השנה השנייה, אנשים רצו לחגוג את הגאולה. "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ויאמרו להאנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל".

הבקשה שלהם מביאה חג פסח שני בחודש אייר שכולו אתערותא דלתתא. "בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומרורים יאכלהו" (במדבר ט ג-ד). ומיד אחר כך התורה מספרת לנו על השראת השכינה. "וביום הקים את המשכן פסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר: בן יתה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה" (במדבר ט טז).

פסח שני של חזקיה - שמחה גדולה בירושלם

עוד חודש אייר שהביאו בו השראת שכינה גדולה מאתערותא דלתתא היה בפסח השני שעושה חזקיהו המלך. "וישלח חזקיהו על כל ישראל ויהודה וגם אגרות כתב על אפרים ומנשה לבוא לבית ה' בירושלם לעשות פסח לה אלהי ישראל. ויעץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלם לעשות הפסח בחודש השני" (דברי הימים ב א).

מבול של דָּבָר

חכמינו אמרו שלעתיד לבוא אלוקים לא יביא מבול של מים לעולם אלא מבול של דָּבָר. "מבול של מים אינו מביא אבל מבול של דָּבָר מביא על עכו"ם לימות המשיח" (ילקוט שמעוני בראשית - פרק ח - רמז סא). הפסוק שממנו הוא לומד הוא "וְאָקַח אֶת מִקְלִי אֶת נֶעֱם וְאֶגְדַּע אֹתוֹ לְהַפִּיר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אֶת כָּל הָעַמִּים" (זכריה פרק יא ז). המדרש אומר שאלוקים מפר את הברית שהוא כרת עם כל האנושות ומביא מבול בגלל גאוותם.

תועבת ה' כל גְּבַה לֵב

וגאוה לא מניחה לאדם להכיר את בוראו. כך אומרת הגמרא (סוטה ה ע"א): "א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני. וכו'. אָמַר רַב חֲסִדָּא וְאִיתִימָא מַר עֻקְבָּא, כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּו גְּסוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵין אֵינִי וְהוּא יְכוּלִין לְדוּר בְּעוֹלָם, שְׁנַאמְרָה, (תהלים קא) 'מִלְשֵׁנִי בְּסֵתֶר רַעְהוּ, אוֹתוֹ אֶצְמִית, גְּבַה עֵינַיִם וְרָחַב לֵבָב, אֹתוֹ לֹא אוּכַל'. אֵל תִּקְרִי, 'אֹתוֹ' אֵלָּא 'אֹתוֹ'. וְזוֹהוּ שְׁנֵאמֹר (משלי יז) 'תועבת ה' כל גְּבַה לֵב'."

אתאיסטים לא משוכנעים

חברת המחקר הבינלאומית "גאלופ" עשתה סקר על מידת האמונה והדתיות בעולם ומצאה שכיום 59% מאוכלוסיית העולם מגדירה עצמה דתית, 23% אינה דתית אבל מאמינה באלוקים ו-13% מגדירים עצמם אתאיסטים. בראש רשימת המדינות בעלי שיעור האתאיסטים הגבוה ביותר ניצבת סין, שם 47% הם "אתאיסטים משוכנעים". וזה לא פלא. זו מדינה קומוניסטית ואין בה מקום לדת, בטח לא עבור עובדי מדינה. על פי הסקר ההוא 38% מהיהודים ברחבי העולם רואים עצמם כדתיים, 54% מגדירים עצמם מאמינים לא דתיים, ורק 2% אתאיסטים שאינם מאמינים באלוקים כלל.

כִּן אֶשְׁבַּע וְכַחֲשֵׁי וְאֶמְרֵתִי מִי ה'

לענייננו מה חשוב הוא שמן המחקר עולה שהעשירים הם דתיים פחות, לא בגלל שהם חכמים יותר אלא בגלל שהם גאים יותר. "אנשים בעלי הכנסה נמוכה נוטים להיות דתיים יותר בשיעור של 17% מבעלי הכנסה הגבוהה". 66% מהעניים ביותר הגדירו עצמם דתיים, לעומת 49% מהעשירים ביותר. הם בטוחים בעצמם, יש להם כסף, נכסים וחסכוניות והם מרגישים על הגובה. וכשאדם מרגיש גבוה הוא שוכח את אלוהים. "כִּן אֶשְׁבַּע וְכַחֲשֵׁי וְאֶמְרֵתִי מִי ה'" (משלי ל ט).

מהמקום הזה מובן למה גם אקדמאים פחות מאמינים מאחרים. הם רואים את פלאי ה' יום יום בכל תחומי החיים, אבל המקום הגבוה שלהם לא מאפשר להם אמונה. לכן בעלי השכלה גבוהה נוטים להיות פחות דתיים. רק 52% מבעלי השכלה האקדמית הגדירו עצמם דתיים ו-19% מהם תופסים עצמם כאתאיסטים. זאת לעומת 68% דתיים ו-7% אתאיסטים מקרב מי שיש לו השכלה רגילה.

אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻמָּתוֹ

הסקר לא בדק אנשים בעלי עוצמה. אבל כלונ יודעים שכאשר אדם עולה בדרגות בצבא או בממשל, זהה דעתו והוא עלול להגיע לכפירה. על הסכנה של החכם הגיבור והעשיר אומר רימיה: "דָּבָר פֹּה נָאֵם ה' וְנִפְלָה נְבִלַת הָאָדָם כְּדָמֹן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכַעֲמִיר מֵאֲחֵרֵי הַקֶּצֶר וְאֵין מֵאֶסְפֵּי. פֹּה אָמַר ה' אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻמָּתוֹ וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל יִתְהַלֵּל עֶשֶׂיר בְּעֶשְׂרוֹ" (ירמיהו ט כא).

יְהִיָּה הַר בֵּיתֵהָ בְּרֵאשׁ הַהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבְעוֹת

כן מזהיר ישעיהו את העולם מפני האסון שמביאה הגאוה, ה' יצטרך

עיקר בית המקדש ועיקר כוחם של האבות הוא לא קבלת האור אלא הישארות האור בתוכם. קביעות של אור נקראת השראת שכינה. וכיוון שעיקר בית המקדש הוא השארת האור בתוכנו, עיקר השראת השכינה נחשב בחודש אייר

הפסח הזה נעשה בשמחה גדולה. "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּמַצְאִים בִּירוּשָׁלַם אֶת חַג הַמִּצּוֹת שְׁבַעַת יָמִים בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וּמְהֻלָּלִים לַה' יוֹם בְּיָוִם הַלַּיִם וְהַלְּבָנִים בְּכָלִי עֹז לַה'". מרוב שמחה הם מוסיפים עוד שבעה ימים לפסח שני. "וַיִּנְעֲצוּ כָל הַקֶּהֱלָ לַעֲשׂוֹת שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיַּעֲשׂוּ שְׁבַעַת יָמִים שִׂמְחָה". עד שהפסוק אומר "וַתְּהִי שִׂמְחָה גְּדוֹלָה בִּירוּשָׁלַם כִּי מִיָּמֵי שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מִלְּפָנֶיךָ לֹא כָזָאת בִּירוּשָׁלַם". ומתוך כל התמבלה הפילתם. "וַיִּקְרְמוּ הַלְּבָנִים הַלַּיִם וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וַיִּשְׂמְעוּ בְּקוֹלָם וַתְּבוֹאוּ תְּפִלָּתָם לְמַעַן קַדְשׁוֹ לְשָׁמַיִם".

גשמי ברכה הפכו למבול

בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִם נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ

לעומת ההצלחות הללו, אנו רואים פעמים שלא זכו לקבל את האור בחודש השני. המפורסם שבכולם היה המבול, שהיה יכול להיות גשמי ברכה. באותו חודש הייתה יכולה להינתן תורה לעולם. אבל אנשי דור המבול לא רצו לקבל את השפע הגדול והוא הופך להיות מבול. "בַּשָּׁנָה שֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִם בְּשַׁבְּעָה עֶשֶׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ" (בראשית ז יא). המבול אורך שנה תמימה ועוד 11 יום. "וּבְחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִם בְּשַׁבְּעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לְחֹדֶשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ" (בראשית ח יד ורש"י שם). מהו החודש השני? הגמרא אומרת שמי שחלק בחודש שבו נברא העולם, נולדו אבות ובו תהיה הגאולה, חלק גם כאן. "רבי אליעזר אומר זה מרחשון ר' יהושע אומר זה אייר" (ראש השנה יא ע"ב).

מבול של גאוה

הסיבה שבגללה אנשי הדור ההוא לא נבחרים מהמבול היא הגאוה במעשי ידיהם. " אָמְרוּ לוֹ, וְקָנוּ, תְּבָה זֹ לְמָה? אָמַר לָהֶם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עֲלֵיכֶם אֶת הַמִּבּוֹל. אָמְרוּ, מִבּוֹל שֶׁל מָה? אִם מִבּוֹל שֶׁל אֵשׁ - יֵשׁ לָנוּ דָּבָר אֶחָד, וְעִלִּיתָה שְׁמָה. וְאִם שֶׁל מַיִם הוּא מְבִיא, אִם מִן הָאָרֶץ הוּא מְבִיא, יֵשׁ לָנוּ עֲשִׂישִׁיּוֹת שֶׁל בְּרִזָּל, שְׁאֵנוּ מְחַפִּין בְּהֶם אֶת הָאָרֶץ, וְאִם מִן הַשָּׁמַיִם הוּא מְבִיא, יֵשׁ לָנוּ דָּבָר וְעֵקֶב שְׁמוֹ, וְאֶמְרֵי לָהּ 'עַקְשׁ שְׁמוֹ' (סנהדרין קח ע"ב). אנשי דור המבול חשבו שהם מספיק חכמים לייצר אמצעים שינצחו את ה'.

פיתוחים נוחים שמביאים לקלקולים

מאיפה הגאוה הגדולה הזאת? מתברר שהמקור שלה הוא בפיתוחים טכנולוגיים מרשימים שהיו באותו דור. "וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ נֹחַ לְאֹמֶר זֶה יִנְחַמְנוּ מִפְּנֵעֲשָׁנוּ וּמִעֲצָבוֹן יָדֵינוּ" (בראשית ה כט). ובמה הוא עשה נוח לעולם? "הַתְּקִין לָהֶם מַחְרָשׁוֹת וּמַגְלֹת וּקְרָדוֹמוֹת וְכָל כְּלֵי כּוֹלָאכָה" (תנחומא בראשית). לא קשה לדמיין כמה לא נוח לכרות עצים בלי מסור וקרדומות. כמה לא נוח לבנות שולחנות, כיסאות ומיטות בלי פטיש ומסמרים. כמה קשה לבנות בתים כשהכול נעשה באמצעות ידיים כואבות. ההמצאות של נח פשטו בכל העולם והזניקו אותו קדימה. על זה נאמר בגמרא: "צדיק בא לעולם טובה באה לעולם" (סנהדרין קיג ע"ב).

ראשם בשמים

בעקבות המצאת המחרשה ושאר כלי עיבוד האדמה, מגיעות כמויות התבואה לממדים שהעולם לא הכיר קודם. האנשים החלו להיות שבעים ומרוצים מהחיים וגאים כל כך עד שהם חושבים שהם יכולים להתחרות באלוקים. כשראשו של אדם נמצא בשמים, הוא יכול בקלות להידרדר לגזל ולשחיתות. "וַתִּשְׁתַּח וְהָאָרֶץ לְפָנֶי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמֹס" (בראשית ו יא). הגאוה הזאת הביאה אותם לחשוב שיש להם טכנולוגיה שהם יכולים באמצעותה לחסום את המבול שאלוקים מביא לעולם.

סיפורים על הרב זצ"ל

מסכות לבעלי זקנים

סיפר מאיר חקאק: יום לפני שהתחילה מלחמת המפרץ הראשונה הוציא כבוד הרב מרדכי אליהו זצ"ל פסק שחיבים לגלח את הזקן, מפני שהמסכות לא אוטמות עם הזקן, וחמורה סכנה מאיסור תורה. התקשרתי לכבוד הרב מרדכי אליהו זצ"ל, ואמרתי לו שאפשר לשים שקית ניילון גדולה ושקופה, לעשות חור במקום של המסנן ולקשור את השקית בצוואר, וכך אין צורך להוריד את הזקן.

כבוד הרב ביקש שאגיע אליו ואדגים לו למה כוונתי. זה היה בלילה שבו התחילה המלחמה. נסעתי לבית הרב מכוכב יעקב דרך אל בירה, קלנדיה ושועפת, ובכל הדרך, בפעם הראשונה בחיי, לא הייתה נפש חיה בדרכים. לא חיילים, לא ערבים וגם לא כלבים. כולם פחדו ממלחמת הטילים הראשונה. כל הדרך שיננתי ששלוחי מצווה אינם ניזוקים, לא בהליכתן ולא בחזרתם.

הגעתי לבית כבוד הרב, שם חיכו לי הרב והרבנית. הדגמתי להם את מה שאמרתי, והם השתכנעו שהפתרון הוא ישים ובטוח. הוספתי ואמרתי שבשלב הזה עשו את השצעתי לילדים, ואז קראו לזה ברדס פסיבי.

למחרת כבוד הרב מרדכי אליהו זצ"ל הודיע בכלי התקשורת שבא אליו המהנדס מאיר חקאק והסביר מה צריך לעשות לבעלי זקן. אני הערצתי את כבוד הרב על כך, מפני שצריך ענווה גדולה לשנות פסק לאחר יום, ובכל התקשורת, בייחוד שהכרתי אנשים שלא היו מוכנים לזוו מעמדתם גם נגד המציאות.

תשובה כהלכה

קריאה נאלמאה. מה ההיתר לקרוא על עלילות ומלחמות, אך שמהשולחן ערוך נראה שלכאורה אסור? השולחן ערוך אסר זאת משום "מושב לצים", ועל כן אם הדבר נעשה מתוך צורך להכרת ההיסטוריה ולהעשרת הידע, ואין בזה משום ביטול תורה, אי אפשר להגדיר זאת כמושב לצים, ולכן הדבר מותר. כמו כן גם סתם ספרי קריאה שאדם קורא, אם הוא עושה זאת כדי לרענן את עצמו, ומתוך צורך נפשי של מנוחה, אין הדבר מושב לצים, ולכן מותר.

ומעצרת האגפה. במה הרב מציע להתמקד בימים האלה ואין להגביר קשר ואהבת ישראל? א. בכיסופים לבניית בית המקדש, כשם שמה שעצר את המגיפה בזמן דוד המלך היה בניית המזבח בהר הבית, כנאמר וַיִּבְנֵם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה יַעֲלֶה עֹלֹת וְשָׁלַחַם וַיַּעֲתֶם ה' לְאַרְצָךְ וַיַּתְּצֵם הַמַּגְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל. ב. תפילה. ג. עשיית חסד וצדקה מצילה ממוות. ד. הקפדה על מאה ברכות ביום בכוונה. ונשים שלא נוהגות להתפלל ג' תפילות יכולות לברך את ה' בעין טובה במילים שלהן, כגון ברוך ה' שיש גשם, ברוך ה' שיש לי ילדים טובים וכדומה.

קירון פניס se ה'. מה מעידה עלינו כעם וכפרטים המגיפה שבאה עלינו? אני לא יודע מה כוונת ה' במגיפה הזו, זה גדול עלי, אבל אפשר לראות שאלוקים עושה הרבה דברים טובים בחסות הקורונה הזאת. חגמה אחת לזה אפשר לראות בקירוב המדהים שיש כעת בבני ברק בין חיילים לחרדים. מי היה יכול לעשות דבר כזה? עוד ניתן לראות כי הקורונה מחלישה מאוד את האיום האירני שזומם להשמיד אותנו ומעודד את חמאס וחיזבאללה כנגדנו. אנחנו צריכים בעת הזאת להיות בשמחה גדולה על כך שאלוקים מנקה את העולם מהרשעה, והכול למען עם ישראל. כך כתוב במדרש "כל העולם כולו וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונפלים על פניהם ויאחזו אותם צירים כצירי יולדה ישראל מתרעשים ומתבהלים ואומרים להיכן נלך ולהיכן נבוא. ואומר להם: בני אל תתייראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם מפני מה אתם מתייראים, אל תיראו הגיע זמן גאולתכם. ולא כגאולה ראשונה כך גאולה אחרונה כי גאולה ראשונה היה לכם צער ושיעבוד מלכיות אחריה, אבל גאולה אחרונה אין צער ושיעבוד מלכיות אחריה".

להכרית אותה לפני שהוא בונה את בית המקדש. אי אפשר לבנות בית מקדש כשהעולם מלא גאווה. כולנו זוכרים את נבואת ישעיהו על בית המקדש: "הַדְּבַר אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּץ עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם; וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, נִכּוֹן יְהִיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֵאשֵׁי הַהָרִים, וְנִשְׂאָ מִגְבְּעוֹת, וְנִהְרָוּ אֲלָיו כָּל-הַגּוֹיִם; וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ לִכּוֹ וְנִגְעָלָה אֶל-הַר ה' אֶל-בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְזָרְנוּ מִדְּרָכָיו, וְנָלְכָה בְּאַחֲרֵיתָיו: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם; וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם, וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים; וְכָתְתוּ חֻבּוֹתֵם לְאֵתִים, וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גוֹי אֶל-גּוֹי חֶרֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיהו ב).

פי נטשתה עמוך בית יעקב - ובילדי נכרים ישפיקו

בפסוקים שבאים מיד אחר כך מזהיר הנביא את ישראל מהגאווה. "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'". אל תלכו ללמוד רוחניות בהודו, ולא קריאת קפה אצל הערבים. "כי נטשתה עמוך בית יעקב כי מלאו מקדם, ועננים פפלטתם; ובילדי נכרים ישפיקו". נוטשים את היהדות ומתחננים עם בנות נכרים.

ישתחוו לאשר עשו אצבעתיו

ולא עוד, אלא שהם מחפשים את הרכוש. "ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאצרתיו". את הרכב המפואר "ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרפבתיו". מתפעלים מטכנולוגיה שיצרו בני אדם, ושכחו את אלוהים. "ותמלא ארצו אילים למעשה ידיו ישתחוו לאשר עשו אצבעתיו". מרוב אהבתם והערצתם למעשי ידיהם, הם שכחו את בני האדם ורומסים אותם. "וישח אדם וישפלאיש ואליתשא להם".

ישח רום אנשים

התקוה הוא: "בוא בצור והטמן בעפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה: עיני גבהות אדם - שפל, ושח רום אנשים, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". מי שלא ילמד להוריד את גאוותו - ייפגע. "כי יום לה' צבאות על כל-גאווה ורם ועל כל-נשוא ושפל: ועל כל-ארצי הלבנון הרמים והנשאים ועל כל-אלוני הבשן: ועל כל-ההרים הרמים ועל כל-הגבעות הנשאות: ועל כל-מיגדל גבה ועל כל-חומה בצורה: ועל כל-אנינות תרשיש ועל כל-שכיזת החמדה".

מסביר הרד"ק: "וכר הדברים אשר יתגאה האדם בהם וכל הגאות ישפל ביום ההוא, כי האל יגבה על כלם ויודו לו גבהותו וישפלו לפניו, והדברים שיתגאה אדם בהם על בני אדם הם ההרים הרמים והגבעות הנשאות שיהיה נשגב בהם מפני אויביו, ויעשה הוא בהם והם לא יעשו בו, וכן מי שיש לו במישור מגדל גבוה או חומות העיר בצורה, וכן מתגאה האדם בעושר וברוב נכסים גדולים הבאים לאדם דרך סחורת הים ברוב".

לשדרג את עצמנו לאלים

נשיא ארה"ב לשעבר, ברק אובמה, המליץ בחום על ספרו של פרופסור יובל נח הררי "ההסטוריה של המחור". בספר זה כותב הפרופסור המלומד כי האנושות למדה לשלוט במלחמות, ברעב ובמגיפות. עכשיו אנחנו צריכים לדעת כי "במקום המאבק ברעב, במגפות ובמלחמות" אנו צריכים להעמיד בראש סדר היום שלנו "להביס את הזיקנה והמוות, לגלות את המפתח לאושר, ולשדרג את עצמנו לאלים".

ונשגב ה' לבדו ביום ההוא

כשאנשים חושבים שהם צריכים לשדרג את עצמם לאלים, ה' מוריד להם את הגאווה. עם גאווה אי אפשר להכיר את ה'. "ישח גבהות האדם ושפל רום אנשים ונשגב ה' לבדו ביום ההוא: והאילים (שהאנשים עושים) כליל יחלף: ונאלו במערות צדים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערץ הארץ: ביום ההוא ישלף האדם את אילי כספו ואת אילי זהבו אשר עשו-לו להשתחות לחפץ פרות ולעטלפים: לבוא בנקרות הצדים ובסעפי הסלעים מפני פחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערץ הארץ: חדלו לכם מן-האדם אשר נשקה באפו כייבמה נחשב הוא".

העולם לומד כעת לא להשתחות לאילי זהב וכסף. לא לכרוע ברך למכוניות ולמעשי ידיו. כשאדם רוכש ענווה הוא יכול להכיר את ה'. כשיש ענווה - אפשר להכיר את ה' ואפשר לבנות את בית המקדש. הוא הבית שגבוה מעל כל הגבוהים. "נכון יהיה הר בית-ה' בראש ההרים ונשוא מגבעות" וכל העולם יכיר בו "וננהרו אליו כל-הגוים". ויהי רצון שזוכה לראות עין בעין בשוב ה' ציון ויתקיים בנו ובעולמים כולו "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". אמן ואמן.